

Българско музикознание *Bulgarian Musicology*

XLVIII / 2024 / № 2

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
Институт за изследване на изкуствата
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
Institute of Art Studies

	<i>100 години от рождението на Константин Илиев Konstantin Iliev's 100th Anniversary</i>	
Ангелина Петрова <i>Angelina Petrova</i>	Композирането с тропи в „Трио за цигулка, виолончело и пиано“ от Константин Илиев – метаморфози на алеаторно-сонорното писане / Composing with Tropes in „Trio for Violin, Cello, and Piano“ by Konstantin Iliev – Metamorphoses of Aleatoric-Sonoristic Writing	3
Юлиан Куюмджиев <i>Yulian Kuyumdzhiev</i>	Общите различни спомени / Common Yet Distinct Memories	26
Спаска Шуманова <i>Spaska Shumanova</i>	Архивният фонд на Константин Илиев в Централния държавен архив / Konstantin Iliev's Archival Collection in the Central State Archives	42
	<i>120 години от рождението на Любомир Пипков Lubomir Pipkov's 120th Anniversary</i>	
Зорница Димитрова <i>Zornitsa Dimitrova</i>	В търсене на българското... Соловите песни на Любомир Пипков / In Search of Bulgarianness... Lubomir Pipkov's Solo Songs	50

	<i>Дебюти / Debuts</i>	
Симеон Златков <i>Simeon Zlatkov</i>	„22 вариации за пиано“ (1926) от Любомир Пипков. „Непредсказуемият живот“ на една забравена ранна творба – от архива към концертния подиум / “22 Variations for Piano” (1926) by Lubomir Pipkov. “The Unpredictable Life” of a Forgotten Early Work – from the Archive to the Concert Podium	80
	<i>90 години от рождението на Васил Казанджиев Vassil Kazandjiev’s 90th Anniversary</i>	
Снежина Врангова <i>Snezhina Vrangova</i>	„Виртуозни движения“ за пиано и струнен оркестър (2022) от Васил Казанджиев – музикалната форма като творческа идея и репрезентация в пресечната точка на интуиция и традиция / “Virtuoso Movements” for Piano and String Orchestra (2022) by Vassil Kazandjiev – the Musical Form as a Creative Idea and Representation at the Intersection of Intuition and Tradition	91
Елисавета Вълчинова- Чендова <i>Elisaveta Valchinova- Chendova</i>	<i>75 години от рождението на Румен Балъзов Rumen Balyozov’s 75th Anniversary</i> „Натюрморти със ...“ от Румен Балъзов / “Still Lifes with... ” by Rumen Balyozov.....	113
	<i>Рецензии / Reviews</i>	
Елисавета Вълчинова- Чендова <i>Elisaveta Valchinova- Chendova</i>	Сборник, посветен на процесите на обмен между Запада и Изтока в европейската музикална култура през XX и XXI век / West-East Exchange in European Music: 20 th and 21 st Centuries Collection	130

100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА КОНСТАНТИН ИЛИЕВ
KONSTANTIN ILIEV'S
100TH ANNIVERSARY

**Композирането с тропи в „Трио за цигулка,
виолончело и пиано“ от Константин Илиев –
метаморфози на алеаторно-сонорното писане**

*Ангелина Петрова**

Резюме: Настоящият текст за писането с тропи на Константин Илиев е първопроходящ, т.е. неизбежно и непълен, частичен. По необходимост доловените закономерности относно тази техника на Константин Илиев са фрагментарни и доста хипотетични. В статията се търси отговор на въпросите какво представлява композицията с тропи в „Трио за цигулка, виолончело и пиано“ и какви звукови типове се откриват при анализа на метода на композиране с тропи. Потъвайки в „тишината“ на периода между 1972 и 1978, когато пребивава в Добрич (тогава Толбухин), Константин Илиев постига композиционни прозрения. В композицията с тропи се пресичат обосноваващата идея за 12-тоновост/сериалност и модалност, свободата на неизписаните, алеаторни похвати и синтезът им със структурни идеи. Тази композиционна техника обединява целия спектър от „частични серии – тропи“ до извличане на модална образност (звукореди), от разнородност (сериалната пермутация) до повторност. Техниката

* Проф. д-р Ангелина Петрова – Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“; сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките; e-mail: angelinapetrov@abv.bg

на писане с тропи е едно от интересните открития на българския поставангард и очаква своите изследователи.

Ключови думи: *Константин Илиев, контролирана алеаторика, сериализъм, звукови типове, тропи*

Седемдесетте години са период на търсене на нови пътища и опити за реформиране на алеаторно-сонорното писане. Този процес обхваща различните интерпретации на текста в тембровата композиция: реформира се и алеаторният контрапункт, в който стойностите на метроритмиката не са фиксирани, но също и прецизно изписаната микрополифония на Дьорд Лигети, в която клъстерите отстъпват и се появява звукова тъкан с характерни мелодии. В този период се преоткриват понятията за интервал, мелодичен контур, полифония и др. Емблематичен пример е формулната композиция на Щокхаузен, в която се съпоставят глобалният сериализъм и метафората за мелодия в действието на 12-тоновата „формула“ или „суперредица“. Променя се и микрополифонията на Лигети: търси се самоограничаване, въвежда се интервалика, появява се понятието „сноп от гласове“ или „звук килим“ [Ligeti, 1971, S. 505].

В българската музика още от началото на 60-те се разгаря остра дискусия „за“ или „против“ преминаването към условния нотен текст на т.нар. контролирана алеаторика. Константин Илиев, Васил Казанджиев и Иван Спасов експериментират с този метод, но Лазар Николов остава привърженик на запазването на традиционното нотирание. Пътят към тембро-сонорното измерение за него е съчетаване на дванайсеттонова основа и композиционни експерименти с неравноделни структури и несиметрични времеви пропорции. До втората половина на 70-те и дори до 80-те продължава задочният спор между Константин Илиев и Лазар Николов относно дилемата „алеаторно или традиционно записване“ [Николов/ Nikolov, 2022, с. 242 – 244].

Кулминация на втурването на Константин Илиев в областта на алеаторно-сонорната концепция е създаването на „Фрагменти“ (1968). Лазар Николов също открива измерението на тембъра в операта „Чичовци“ (1971 – 1975), в Трета симфония (1976 – 1979) и други. В един следващ етап, т.е. във втората половина от 70-те, ролите се разменят: Константин Илиев търси въвеждането на структурни критерии и вид строгост в алеаторната композиция, като изобретява техника на тропите, а Лазар Николов разкрепостява и разнообразява партитурните пространства, в които посяга към алеаторно-сонорното писмо.

В опита за първо обяснение на композицията с тропи на Константин Илиев ще се опра на теорията на Хелмут Лахенман за зву-

Composing with Tropes in „Trio for Violin, Cello, and Piano“ by Konstantin Iliev – Metamorphoses of Aleatoric-Sonoristic Writing

Angelina Petrova

The current text on writing with tropes by Konstantin Iliev is first-hand, i.e., unavoidably incomplete, partial. By necessity, the regularities observed in relation to this technique of Konstantin Iliev's are fragmentary and quite hypothetical. The article seeks to answer the questions of what the composition with tropes represents in the „Trio for Violin, Cello, and Piano“, and what sound-types are identified through the analysis of the trope-based composition method. Delving into the “silence” of the 1972 – 1978 period, while residing in Dobrich (then named “Tolbuhin”), Konstantin Iliev achieved many of his compositional insights. The composition with tropes intersects the foundational idea of twelve-tone method/serialism and modality, the freedom of unwritten, aleatoric techniques, and their synthesis with structural ideas. This compositional technique combines the whole spectrum from “partial series–tropes” all the way to the extraction of modal imagery (scales), from heterogeneity (serial permutation) to repetition. The technique of writing with tropes is one of the interesting discoveries of the Bulgarian post-avant-garde and it still awaits its researchers.

Keywords: *Konstantin Iliev, controlled aleatoric, serialism, sound types, tropes*

Prof. Angelina Petrova, PhD,
National Academy of Music
“Prof. Pancho Vladigerov”;
Music Department,
Institute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: angelinapetrov@abv.bg

Общите различни спомени

Юлиан Куюмджиев*

Резюме: Текстът е посветен на спомените на Константин Илиев и Лазар Николов, част от които са писани по едно и също време, но за себе си, без да са споделени между двамата. Анализират се периодите на създаване, спецификата на текстовете, структурата им, както и част от пресечните точки в тях, които получават различен прочит. Поставя се въпросът за промяната в отношенията им през годините, отразена директно или индиректно в тези спомени.

Ключови думи: Константин Илиев, Лазар Николов, спомени, Панчо Владигеров, Александър Райчев, различие

През 2022 година беше публикуван непознат дотогава ръкопис на Лазар Николов¹ – спомени на композитора за период от повече от половин век (от началото на 30-те години на миналия век – детството му, до края на 1988 година). Появата на този ръкопис на бял свят припомни друга подобна книга, издадена преди близо три десетилетия – спомените на Константин Илиев², композитор, чийто творчески път в началото – до 60-те години, е близък до този на Лазар Николов, двамата са съмишленици в търсенето и отстояване-

* Проф. д-р Юлиан Куюмджиев – Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив; Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“; e-mail: j_kujum@hotmail.com

¹ Николов, Лазар. Разказ за преживяното. Биографични бележки и размисли. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2022 [Николов / Nikolov, 2022].

² [Илиев / Iliev, 1997]. Имам предвид първите две части – „Хроника на ранните години“ и „Битие и творчество“, с. 13 – 338 в посоченото издание. „Хроника на ранните години“ е написана през 1954, а ръкописът на „Битие и творчество“ е започнат през 1984 и е завършен през 1985. Вж. [Илиев / Iliev, 1997, с. 146, 334]. През 2024 година синът на Константин Илиев арх. Венцислав Илиев осъществи второ издание на тази книга, но цитатите тук са по първото издание.

Найденова, Горица (2023). Лазар Николов: „Разказ за преживяното. Биографични бележки и размисли“. – В: *Българско музикознание*, 2023, № 2, с. 126 – 131 [Naydenova, Goritsa (2023). Lazar Nikolov: „Razkaz za prezhiivanoto. Biografichni belezhki i razmisli“. – In: *Bulgarian Musicology*, 2023, № 2, s. 126 – 131].

Петрова, Ангелина (2020). Идеологическият диктат и Новата музика в България. София: ИИИЗк – БАН, 2020 [Petrova, Angelina (2020). *Ideologicheskiyat diktat i Novata muzika v Bulgaria*. Sofia: IAS – BAS, 2020].

Стравински, Игор (1976). Хроника на моя живот. София: Музика, 1976 [Stravinsky, Igor (1976). *Chroniques de ma Vie*. Sofia: Musika, 1976].

Common Yet Distinct Memories

Yulian Kujumdzhiiev

The text is dedicated to Konstantin Iliev and Lazar Nikolov's memories, some of which were written at the same time, but separately, without being shared between the two. The periods of their creation, the specifics of the texts, their structure, as well as some of the intersections in them (receiving different readings) have been analysed. The question of how the relationship between the two composers changed over the years has been raised and is reflected, either directly or indirectly, in these memories.

Keywords: *Konstantin Iliev, Lazar Nikolov, memories, Pancho Vladigerov, Alexander Raychev, difference*

Prof. Yulian Kujumdzhiiev, PhD,
Academy of Music, Dance and Fine Arts
„Prof. Asen Diamandiev“ – Plovdiv;
National Academy of Music
“Prof. Pancho Vladigerov”;
e-mail: j_kujum@hotmail.com

Архивният фонд на Константин Илиев в Централния държавен архив

*Спаска Шуманова**

Резюме: Документите на Константин Николов Илиев – композитор, диригент, музикален педагог и критик, постъпват в Централния държавен архив (ЦДА) през 2018 като дарение от неговите наследници – Мария Принц и Венцислав Илиев. Архивният фонд е регистриран под № 1544 и съдържа 331 архивни единици, групирани в инвентарен опис № 1. По-голямата част от документите са създадени в резултат на творческата и служебната дейност на Константин Илиев. Запазени са някои от най-значимите му музикални произведения: оперите „Еленово царство“ и „Боянският майстор“, ораторията „Похвално слово за Константин Философ, наречен Кирил“, Симфонии от № 1 до № 6, Tempi concertati от № 1 до № 7 и др. Богатият архивен фонд на Константин Илиев е ценен информационен източник както за неговата биография и авторско музикално творчество, така и за развитието на музикалната култура в съвременна България през XX век.

Ключови думи: *Константин Илиев, Централен държавен архив, документално архивно наследство*

Личният архив на Константин Николов Илиев – композитор, диригент, музикален педагог и критик, постъпва в Централния държавен архив (ЦДА) през 2018 като дарение от неговите наследници – Мария Принц и Венцислав Илиев. Архивният фонд е регистриран под № 1544 и съдържа 331 архивни единици, групирани в инвентарен опис № 1 и подредени на основата на тематично-хронологичния принцип. Голяма част от тях са създадени в резултат на

* **Д-р Спаска Шуманова** – държавен експерт в Централния държавен архив (ЦДА) при Държавна агенция „Архиви“ (ДАА);
e-mail: spaskashumanova@gmail.com

Методически кодекс (2023). Методически кодекс. Свитък II. Източници за комплектуване на държавните архиви, организация, експертиза и научно-техническа обработка на документите. София: Държавна агенция „Архиви“, 2023 [Metodicheski kodeks (2023). Metodicheski kodeks. Svitak II. Iztochnitsi za kompletuvane na darzhavnite arhivi, organizatsiya, ekspertiza i nauchno-tehnicheska obrabotka na dokumentite. Sofia: Archives State Agency, 2023], https://www.archives.government.bg/uploaded_files/Svitak_2.pdf (12.05.2024).

Петрова, Ангелина (2020). Идеологическият диктат и Новата музика в България. Щрихи върху документалното слово (1944 – 1969). София: ИИИЗк, 2020 [Petrova, Angelina (2020). Ideologicheskiyat diktat i Novata muzika v Bulgaria. Shtrihi varhu dokumentalnoto slovo (1944 – 1969). Sofia: IAS, 2020].

Принц, Мария, Валентина Илиева и Божидар Добрев (2000). Константин Илиев. Музикално творчество – каталог. София: Добрев, 2000 [Prinz, Maria, Valentina Ilieva i Bojidar Dobrev (2000). Konstantin Iliev. Muzikalno tvorchestvo – katalog. Sofia: Dobrev, 2000].

Спасов, Иван (1995). Симфониите на Константин Илиев. София: Софийска филхармония, 1995 [Spasov, Ivan. Simfoniite na Konstantin Iliev. Sofia: Sofia Philharmonic, 1995].

Konstantin Iliev's Archival Collection in the Central State Archives

Spaska Shumanova

The documents of Konstantin Nikolov Iliev (composer, conductor, music pedagogue, and critic) entered the Central State Archives (CSA) in 2018 as a donation from his heirs Maria Prinz and Ventsislav Iliev. The archival collection registered under No. 1544 contains 331 units, grouped in inventory No. 1. A large part of the documents was created as a result of Konstantin Iliev's creative and administrative activity. Some of his most significant works have been preserved in the collection: the operas "Elenovo Tsarstvo" and "The Master of Boyana", the oratorio "Eulogy for Constantine the Philosopher, Called Cyril", Symphonies No. 1 to No. 6, Tempi Concertati from No. 1 to No. 7, etc. Konstantin Iliev's rich archival materials are undoubtedly a valuable information source on both his personal biography (respectively creative work) and the development of musical culture in modern Bulgaria in the 20th century.

Keywords: *Konstantin Iliev, Central State Archives, documentary archival heritage*

Spaska Shumanova, PhD,
Central State Archives,
State Agency „Archives“;
e-mail: spaskashumanova@gmail.com

120 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ЛЮБОМИР ПИПКОВ
LUBOMIR PIPKOV'S 120TH ANNIVERSARY

В търсене на българското...
Соловите песни на Любомир Пипков

*Зорница Димитрова**

Резюме: Статията проследява характеристиките на музикалния стил на Пипков в контекста на жанра „солова песен“. За да се потърси индивидуалното в трактуването на мелодиите на народни песни и националното в авторските му опуси, се прилага разработен на базата на концепцията за стил на Гвидо Адлер модел, състоящ се от три фази: 1) анализ на индивидуалната трактовка на музикалноизразните средства; 2) анализ на обвързаността на вокалната музика със словото и специфичната му трактовка от композитора и 3) сравнителен анализ между произведения, в които се излага един и същ тематичен материал, но в условията на различни жанрове. Като обобщение от проучването се налага изводът, че във всички етапи от творческото развитие на Пипков някои характеристики на музикалния му стил остават неизменни, независимо дали песента е базирана върху фолклорен материал, или не, а именно: честа употреба на орнамента, привнасяща национален колорит, но и действаща като фактор във формообразуването; честа смяна на размерите; вариантното изложение на съпровода; използване на лайтритъм като основополагащ

* Гл. ас. д-р Зорница Димитрова – сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките;
e-mail: dimitrovazornitsa79@gmail.com

принцип в песенното му творчество, стилизация на неравноделността в контекста на равноделен размер (при работа с фолклорен материал) и „нивелация“ на неравноделните метруми (при авторските му песни); специфично осмисляне на поетическия текст в музика със съществено значение върху избора на композиционна форма. В своите опуси за глас и пиано върху фолклорен материал Пипков изследва задълбочено изразността на народната песен в ритмичен, мелодичен и ладов аспект и въвежда в авторските си песни онези елементи на фолклора, които според него дават най-ярка индикация за проявата на българския национален музикален стил.

Ключови думи: Любомир Пипков, солова песен, народна песен, музикален стил

*Задачите на българския композитор са да разбере, че нашият музикален стил е в самата действителност, в начина на мислене и чувстване на нашия народ, безпогрешно отразени в народната песен.
Любомир Пипков („За българския музикален стил“)*

Личността на Любомир Пипков се вписва многопланово в историята на българската музикална култура. Много редове са изписани в оценка на неговия принос за развитието на българската композиторска школа. В този текст не си поставям за задача да привнеса нова историческа информация към вече известното за Пипков, а по-скоро да потърся паралели между възгледите на композитора за българския национален музикален стил и тяхната реализация в песенното му творчество. Тук ще се спра само на няколко момента, имащи пряко отношение към изследвания от мен въпрос.

В известната дискусия за българския музикален стил Любомир Пипков оставя историческа следа като неин инициатор. От страниците на списание „А.С.О.“ той¹ призовава българските композитори да се изкажат по някои въпроси на националния стил: съществува ли български стил; кои са неговите отличителни белези; мястото му в историята на музиката; влиянието му в настоящето; значението му за бъдещото развитие на българската музика (цит. по [Баларева / Balareva, 1968, с. 10]). В разгърнатата се дискусия взема участие и самият Пипков, като акцент в неговите изказвания е именно песента.

Вокалната музика винаги е била спътник в живота на Любомир Пипков. Голяма част от вокалните произведения на Пипков представляват определящи моменти не само в личното му развитие, но и в българската музикална история като общ процес. Нека припомним

¹ В предговора към изданието „Българските музикални дейци и проблемът за националния музикален стил“ Баларева посочва, че автор на публикуваното обръщение е именно Любомир Пипков. За повече информация вж. [Баларева / Balareva, 1968, с. 10].

In Search of Bulgarianness... Lubomir Pipkov's Solo Songs

Zornitsa Dimitrova

The paper traces the characteristics of Lubomir Pipkov's musical style in the context of the "solo song" genre, the object of study being the composer's art songs and his songs based on folk thematic material for voice and piano. In seeking the personal in Pipkov's interpretation of folk melody and the national in his original works, a model based on Guido Adler's concept of musical style has been applied, consisting of three phases: 1) analysis of the individual treatment of musical elements; 2) analysis of the relation of vocal music to the word and its specific interpretation by the composer; and 3) comparative analysis of Pipkov's works in which the same thematic material is presented but in terms of different genres. In the exposition, particular emphasis is placed on Lubomir Pipkov's approach to the original folk song. Through an examination of both field records and Pipkov's songs based on folk material, it becomes evident that the composer primarily quotes the melodies of dance songs verbatim. By contrast, he elaborates on other types of songs, developing them further in terms of melody and lyrics. As a summary of the study, it is concluded that certain characteristics of Lubomir Pipkov's musical style persist unchanged throughout all stages of his creative development encompassing both his songs drawing from folk themes and composer's art songs. These include: 1) the frequent use of ornamentation, which not only introduces national colour but also contributes to the structural formation of the music, 2) the frequent alteration of time signatures, 3) the varying textures of the accompaniment, 4) the incorporation of "leit-rhythm" as a fundamental principle in his songwriting, 5) the stylization of irregular metres in the context of traditional metric structures (in his songs incorporating folk theme), 6) the "leveling" of irregular meters (in his original songs) plus 7) a distinctive prosody providing an impetus for the construction of the song's compositional form. In his songs based on folk material for voice and piano, Pipkov thoroughly explores the expression of the folk song in its rhythmic, melodic, and mode-related aspects, introducing into his authorial songs elements of folklore that distinctly reflect the manifestation of the Bulgarian national musical style.

Keywords: *Lubomir Pipkov, solo song, songs based on folk thematic material, musical style*

Asst. Prof. Zornitsa Dimitrova, PhD,
Music Department,
Istitute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: dimitrovazornitsa79@gmail.com

ДЕБЮТИ / DEBUTS

„22 вариации за пиано“ (1926) от Любомир Пипков. „Непредсказуемият живот“ на една забравена ранна творба – от архива към концертния подиум

Симеон Златков*

Резюме: Текстът описва последователните етапи на „съживяването“ на „22 вариации за пиано“ (1926) от Любомир Пипков, целящи извеждането на творбата от дългогодишно забвение. Представени са личните мотиви на автора да прегърне подобно начинание и е проследен алгоритъмът, довел до възвръщането на произведението на концертния подиум: дешифриция на композиторския манускрипт – редакция – музикален анализ – интерпретация – изпълнителска реализация – запис. Направен е кратък формален анализ на творбата, последван от авторефлексия върху две различни интерпретаторски концепции на изпълнителя, необходима за избистрянето на композиционния замисъл на Любомир Пипков и създаваща перспектива за допълнителни интерпретационни възможности пред бъдещите изпълнители.

Ключови думи: *клавирни вариации, композиторски манускрипт, редакция, интерпретация, запис, „Възвръщане“*

Представянето в настоящата статия на отделните етапи от събирането на „парченца от пъзела“, разкриващ образа на ранната и неиздадена до 2021 творба от Любомир Пипков „22 вариации за пиано“,

* Д-р Симеон Златков – постдокторант, Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“; e-mail: simeon.zlatkoff@gmail.com

Хлеббаров, Иван (1996). Творческата еволюция на Любомир Пипков. София: АРТКООП, 1996 [Hlebarov, Ivan (1996). *Tvorcheskata evolyutsiya na Lubomir Pipkov*. Sofia: ARTCOOP, 1996].

Хлеббаров, Иван (2004). Разговори в Панчарево. Любомир Пипков разказва за себе си, времето, музиката. София: Хайни, 2004 [Hlebarov, Ivan. *Razgovori v Pancharevo*. Lubomir Pipkov razkazva za sebe si, vremeto, muzikata. Sofia: Hayni, 2004].

“22 Variations for Piano” (1926) by Lubomir Pipkov. “The Unpredictable Life” of a Forgotten Early Work – from the Archive to the Concert Podium

Simeon Zlatkov

The text describes the successive stages of the “revival” of “22 Variations for Piano” (1926) by Lubomir Pipkov, aimed at bringing the work out of years of oblivion. The author’s personal motives to take on such an undertaking have been presented and the algorithm leading to the return of the work to the concert podium has been followed, namely deciphering the composer’s manuscript – editing – musical analysis – interpretation – performance – recording. A brief formal analysis of the work has been carried out, followed by self-reflection on two different interpretative concepts of the performer, which proved necessary for clarifying Lubomir Pipkov’s compositional concept and creating the prospect of additional interpretative possibilities for future performers.

Keywords: *piano variations, composer manuscript, editing, interpretation, recording, “Restoration”*

Simeon Zlatkov, PhD,
postdoctoral student,
National Academy of Music
“Prof. Pancho Vladigerov”;
e-mail: simeon.zlatkoff@gmail.com

90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ВАСИЛ КАЗАНДЖИЕВ
VASSIL KAZANDJIEV'S 90TH ANNIVERSARY

**„Виртуозни движения“ за пиано и струнен
оркестър (2022) от Васил Казанджиев –
музикалната форма като творческа идея
и репрезентация в пресечната точка
на интуиция и традиция**

*Снежина Врангова**

Резюме: Настоящата статия представлява индуктивен опит за извличане на някои формообразуващи закономерности на отношението „традиция – интуиция“ в композиторското творчество на Васил Казанджиев върху примера на „Виртуозни движения“ за пиано и струнен оркестър (2022). Творбата се разглежда през призмата на: 1) универсалиите в класическия подход към изграждане на музикалната форма 2) принципите, извлечени от изкуството на импровизацията, и 3) нормите на строеж, присъщи на атоналността и съвременните композиционни техники, които използва композитора. Предложен е модел на изследване посредством извеждане на аналитични параметри, които са от значение за ориентацията в типа на процеса и подходите към развитие на материала в дадените условия, като са диференцирани различни принципи на изграждане в синтактичния и композиционния план. Импровизационна като развитие, но не и като концепция за архитектурно и драматургично изграждане, творбата може да бъде разглеждана като висок късно-стилов образец на синтез – чрез игровото начало и движението – на

* Проф. д-р Снежина Врангова – Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“; e-mail: svvrangova@gmail.com

логика, техника и принципи с различен исторически генезис, но с изключителна единност по отношение на индивидуалния стил.

Ключови думи: *Васил Казанджиев, късен стил, съвременна музикална композиция, синтез, музикалноаналитичен модел*

Първото условие, за да се получи хубава музика, е да бъде спонтанна, да се роди така някак естествено, без много изчисления... да извира, сякаш от самосебе си...

Васил Казанджиев

Аксиоматичната уникалност на всяка художествена форма, в частност музикалната, и статутът ѝ на композиционен образ на неповторимостта на творческия процес правят генерализациите в областта на музикалното формообразуване ако не невъзможни, то трудни и условни, дори и по отношение на творчеството на един-единствен автор. Особено когато става въпрос за творец от време, в което музикалната форма отдавна вече е „индивидуален проект“ и „обект на активно творческо отношение, какъвто до момента са били нейните елементи – хармония, контрапункт, мелодия, ритмична структура“ [Вълчинова-Чендова / *Valchinova-Chendova*, 2006, с. 115]. Защото, освен че формата е феномен, отличаващ се с историческа, жанрова и стилова релативност, тя, като възплъщение на *ars inveniendi*, се намира винаги в пресечната точка между интуицията и съществуващите композиционни норми – логико-психологически и технологични. И без значение дали е „вместилище на духа“ [Шуман / *Schumann*, 1975, с. 197], „съвкупност от организацията на фазите и частите (...) доставяща наслада чрез красотата и изящството си“ [Стоянов / *Stoyanov*, 1951, с. 17], или „поток на мисълта“ [Илиев / *Piev*, 2002, с. 65], формата по думите на големия български композитор и диригент Васил Казанджиев, чиято деветдесетгодишна отбелязваме тази година, е „най-големият проблем на композитора и ще си остане такъв за вечни времена“ [Божикова / *Bozhikova*, 1999, с. 95].

Превърнал се по протежение на дългия си и знаменателен за българската музикална култура път в нейна „жива икона“, Васил Казанджиев многократно е споделял по различни поводи идеята си за форма, както и детайли от творческия си процес – от *необяснимия* момент на озарението като „щъкване в главата на композитора на някаква тема или на някакъв мотив, нещо, звукова картина“ до *съдбоносния* „начин, по който се развиват тези идеи, т.е. професионалната подготовка, виртуозната техника и това, което ние наричаме творческа инвенция, творческа фантазия“ [Казанджиев / *Kazandjiev*, 2007]. Именно динамиката на отношенията между „неконструктивния момент в творческия замисъл – настроение, впечатление, образ, моментно хрумване-импровизация и пр.“, и неговото формално из-

**“Virtuoso Movements” for Piano
and String Orchestra (2022)
by Vassil Kazandjiev – the Musical Form
as a Creative Idea and Representation
at the Intersection of Intuition and Tradition**

Snezhina Vrangova

This article is an inductive attempt to derive some regularities of the “tradition – intuition” relationship from the compositional work of Vassil Kazandjiev based on the example of “Virtuoso Movements” for Piano and String Orchestra (2022). The work is viewed through the prism of 1) the universals in the classical approach to the construction of the musical form, 2) the principles derived from the art of improvisation, and 3) the norms of construction inherent in atonality and modern compositional techniques used by the composer. A research model has been proposed, presenting analytical parameters relevant for understanding the processes of and the approaches to material development under specific conditions, distinguishing a variety of construction principles in both syntax and composition. Improvisational as a development, though not as a concept of architectonic and dramaturgical construction, the work can be seen as a high late-style model of synthesis (through the playful beginning and movement) of logic, technique, and principles with varied historical origins, but with exceptional unity in terms of individual style.

Keywords: *Vassil Kazandjiev, late style, contemporary musical composition, synthesis, musical-analytical model*

Prof. Snezhina Vrangova, PhD,
National Academy of Music
“Prof. Pancho Vladigerov”;
e-mail: svvrangova@gmail.com

75 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА РУМЕН БАЛЪЗОВ RUMEN BALYOZOV'S 75TH ANNIVERSARY

„Натюрморти със ...“ от Румен Балъзов

*Елисавета Вълчинова-Чендова**

Резюме: Статията е посветена на 75-годишнината от рождението на композитора Румен Балъзов (1949 – 2019). Разгледаните шест камерни пиеси от неговите седем „натюрморта“ (създадени в периода 2009 – 2003) са творчески проект с интересни конкретни решения: „Натюрморт с клавиши“ за три пиана (12 ръце) и чембало *ad. lib.*, „Натюрморт с палки“ за секстет ударни и пиано, „Натюрморт в жълто“ за 2 тромпета, 2 валдохрни, 2 тромбона и туба и „Натюрморт с клапи“ за духов октет (две флейти, вкл. флейта пиколо; два обоя, два кларинета и два фагота), които са написани последователно през 1999; „Натюрморт със струни“ за 15 струнни и „Натюрморт с лъкове“ за струнен оркестър (2000). Седмият „Натюрморт с тонколони“ за лента (2003) е свързан и с интересите му към сферата на експерименталната електронна музика. Очертани са някои конкретни решения, които разкриват черти от композиторските му подходи в камерното творчество, най-вече по отношение на организацията на звуковия материал и играта с тембъра в ансамбловите съчетания; използваните композиционни техники, съчетаващи свободния сериализъм с алеаторика и други технологични похвати от XX век; музикалната образност. Композитор с постмодерна нагласа, Румен Балъзов експериментира и с неизчерпаемо творческо въображение и изобретателност реализира своите идеи и послания.

Ключови думи: *Румен Балъзов, камерни инструментални ансамбли, „натюрморт“, композиционни техники, музикална образност*

* Проф. д.изк. Елисавета Вълчинова-Чендова – Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките; e-mail: eli_valchinova@abv.bg

“Still Lives with... ” by Rumen Balyozov

Elisaveta Valchinova-Chendova

The article is dedicated to the 75th anniversary of the birth of composer Rumen Balyozov (1949 – 2019). The six chamber pieces covered, from his seven “still lives” (created between 2009 and 2003), are a creative project with interesting concrete solutions: “*Still Life with Piano Keys*” for 3 Pianos (12 hands) and *Cemballo ad. lib.*, “*Still Life with Sticks*” for Percussion Sextet and Piano, “*Still Life in Yellow*” for 7 Brass Instruments (trumpets, 2 french horns, 2 trombones and a tuba) and “*Still Life with Finger Holes*” for Wind Octet (2 flutes, incl. piccolo flute; 2 oboes, 2 clarinets and 2 bassoons), which were written consecutively in 1999; “*Still Life with Strings*” for 15 String Instruments and “*Still Life with Bows*” for 15 String Instruments (2000). The seventh “*Still Life with Loudspeakers*” for Tape (2003) is also related to his interests in the field of experimental electronic music. Some specific solutions have been outlined that reveal features of his compositional approaches towards chamber art, mostly in terms of: 1) the organization of sound material and timbre play in ensemble combinations; 2) the compositional techniques used, combining free serialism with aleatorics and other twentieth-century techniques; and 3) musical imagery. A composer with a postmodern attitude, Rumen Balyozov experiments and realizes his ideas and messages with inexhaustible creative imagination and ingenuity.

Keywords: *Rumen Balyozov, chamber instrumental ensembles, “still life”, compositional techniques, musical imagery*

Prof. Elisaveta Valchinova-Chendova, DSc,
Institute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: eli_valchinova@abv.bg

РЕЦЕНЗИИ REVIEWS

Сборник, посветен на процесите на обмен между Запада и Изтока в европейската музикална култура през ХХ и ХХІ век

Елисавета Вълчинова-
Чендова

Сборникът „Процеси на обмен между Запада и Изтока в европейската музикална култура ХХ и ХХІ век“¹ включва научни студии и статии на водещи музиколози и преподаватели от България, Германия, Литва, Румъния, Русия, Австрия и Украйна,

¹ Sammlung musikwissenschaftlicher Studien und Vorträge. Austauschprozesse zwischen West und Ost in der europäischen Musikkultur des 20. und 21. Jahrhunderts. Bulgarien – Deutschland – Litauen – Rumänien – Russland – Österreich – Ukraine. Drei internationale musikwissenschaftliche Tagungen in Wien 2018 – 2020 / Collection of Musicological Studies and Lectures. Exchange Processes between West and East in European Music Culture of the 20th and 21st Centuries. Austria – Bulgaria – Germany – Lithuania – Romania – Russia – Ukraine. Three international musicological conferences in Vienna 2018 – 2020. Wien, 2022. 400 p. ISBN: 978-3-200-08506-0.

подготвени като доклади за три международни музикологични конференции във Виена (2018, 2019, 2020, като последната не се е състояла поради пандемията и текстовете са изпратени за изданието)². Сборникът респектира като съдържание и обем

² Идеята за организирането на тези научни форуми възниква през 2017 в разговор между известния музиколог проф. д-р Мартин Ейбл от Университета за музика и сценични изкуства във Виена и д-р Албена Найденова (музиколог и изпълнител, живееща и работеща във Виена). Проектът е реализиран от Албена Найденова, Сандра Лъкер Хершковиц / Sandra Löcker-Herschowitz и Никол Файнер / Nicol Feiner („Lokale Agenda 21 – Wien – Landstrasse“) и организацията Verein Die Welt(en)reise. В международната редколегия на сборника са: проф. д.изк. Стефан Хърков (България), проф. д-р Елена Зинкевич (Украйна) и д-р Маргарита Катунян (Русия).

лиева – електронната музика в България и конкретно творчеството на Владимир Джамбазов и Цветан Добрев. А Дитер Кауфман представя своята творба „Lui comme Elle“ – Monodrame acousmatique, оп. 108b (2009).

Статиите и студиите свидетелстват за научния интерес на своите автори. Задълбоченият теоретичен и естетически анализ на музикалния материал,

илюстриран с подходящи нотни примери, е ценен и със своята познавателност. Сборникът е сериозен принос в изследването на съвременната музика като межкултурни влияния и индивидуални композиторски търсения и реализации. Представен е на 14 май 2024 във Виена в Австрийското общество за музика / Österreichische Gesellschaft für Musik.

West-East Exchange in European Music: 20th and 21st Centuries Collection

Collection of Musicological Studies and Lectures.
Exchange Processes between West and East in European
Music Culture of the 20th and 21st Centuries.
Austria – Bulgaria – Germany – Lithuania –
Romania – Russia – Ukraine.
Three international musicological
conferences in Vienna 2018 – 2020.
Wien, 2022. 400 p. (ISBN: 978-3-200-08506-0)

Elisaveta Valchinova-Chendova

The collection includes scientific studies and articles by authors from Bulgaria, Germany, Lithuania, Romania, Russia, Austria, and Ukraine, originally prepared as reports for three international musicology conferences in Vienna (2018, 2019, 2020, the last meeting did not take place due to the pandemic and the reports were submitted for the edition). The authors are leading musicologists and lecturers from these countries. The texts are published in the original in two languages – either German or English with summaries in English. They have been illustrated with musical examples and photo materials. The three major sections follow the programmes of the conferences: 1. *Exchange Processes between West and East in European Music Culture of the 20th Century* with two thematic blocks – *Modern Meets Tradition* and *A Country on the Cultural Boom* (2018); 2. *Exchange Processes between West and East in European Music Culture under the Aspect of the Teaching of Arnold Schoenberg and the Vienna School*; 3. *Exchange Processes between West and East in European Music Culture: Electronic/Computer*

Music – Past and Present. The authors are: Hartmut Krones, Dieter Kaufmann, and Albena Naydenova (Austria); Gražina Daunoravičiene (Lithuania); Elena/Olena Zynkevych (Ukraine); Margarita Katunyan (Russia); Ana Szilágyi (Romania), Bojidar Dobrev (1946 – 2019, Germany); Yulian Kujumdzhiev, Stefan Harkov, Anda Palieva, and Angelina Petrova (Bulgaria).

The published studies and articles reveal new directions of research in the space of intercultural dialogue as historical processes and concrete creative searches and realizations. The in-depth theoretical and aesthetic analysis of the musical material is also valuable. The collection is a serious contribution to the study of the European music of *the 20th and 21st centuries*. It was presented on 14 May 2024 in Vienna at the Austrian Society of Music / Österreichische Gesellschaft für Musik.

Проф. д.изк. Елисавета Вълчинова-Чендова,
Институт за изследване на изкуствата,
Българска академия на науките;
e-mail: eli_valchinova@abv.bg

Prof. Elisaveta Valchinova-Chendova, DSc,
Institute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: eli_valchinova@abv.bg